

Kartel filmových dovozců (1935–1938)

Vznik samostatného československého státu a konec válečných událostí na sklonku roku 1918 představoval vhodnou příležitost pro rozvoj kinematografie a s ním související vznik řady filmových půjčoven,¹⁾ jejichž činnost (tj. dovoz filmů) nebyla až do roku 1931 nijak ekonomicky limitována.²⁾ První změnu představovala pro tento systém vyhláška ministerstva průmyslu, obchodu a živností (dále jen MPOŽ) ze dne 11. listopadu 1931, o přeřazení dovozu hraných zvukových filmů do povolovacího řízení.³⁾ Během třicátých let 20. století pak byla vydána další nařízení upravující dovoz filmů.⁴⁾ Na popud MPOŽ, jež mělo zájem o samostatnou regulaci nákupu filmů ze strany dovozců, vzniká v roce 1935 Kartel filmových dovozců (dále jen KFD).

Ustavující schůze KFD se konala dne 27. září 1935 v zasedací síni Grémia pražského obchodnictva.⁵⁾ Uzavřena zde byla kartelová úmluva, kterou podepsalo všech šestnáct přítomných členů. Do kartelového rejstříku Státního statistického úřadu byl KFD ohlášen a zapsán dne 15. října 1935 pod č. 834. Účelem KFD bylo umožnit československým dovozcům osvětlených kinematografických filmů nákup zboží, respektive získávání předváděcích práv (monopolů) za spravedlivé, přiměřené ceny a za přijatelných podmínek. Prostřednictvím úmluvy se mělo především čelit neúměrnému zdražování filmů ze strany zahraničních exportérů. Tomuto ujednání podléhaly osvětlené kinematografické filmy němé, zvukové, hrané či nehrané v jakékoli jazykové verzi a jakékoliv provenience.⁶⁾ KFD stanovil dovozcům také nejvyšší přípustnou hranici. Nákup za fixní cenu nesměl nadále překročit částku 3 500,- amerických dolarů (14 700,- říšských marek), při nákupu na procentuální podíl s garancí mohla garancie dosahovat nejvýše 3 000,- amerických dolarů (12 600,- říšských marek) a podíl nesměl být horší než 50:50 procentům z čisté tržby. Při

1) Gernot H e i s s – Ivan K l i m e š, *Obrazy času. Český a rakouský film 30. let*. Praha: Národní filmový archiv 2003, s. 310. Po válce existovalo v Československu asi 150 filmových půjčoven. Tento počet však podstatně klesl během hospodářské krize v letech 1923–1924.

2) Tamtéž. Na československý trh se však dostávalo velké množství zahraničních filmů, které přesahovalo reálnou potřebu o 40, 50, ale i 70%.

3) Zdeněk Š t á b l a, *Vývoj filmového obchodu za Rakouska-Uherska a Československé republiky 1906–1939*. In: *Filmový sborník historický 3*. Praha: Český filmový ústav 1992, s. 34. Podle této vyhlášky šel z každého dovezeného metru filmu do státní pokladny poplatek 15 haléřů a současně byl zvýšen roční počet povinně obehřávaných českých filmů z pěti na osm.

4) V dubnu 1932 došlo k zavedení kontingentního systému. Spory jím vyvolané skončily na podzim roku 1934, kdy MPOŽ zavedlo systém registrační (vyhláška č. 131.126/1934 ze dne 14. 11. 1934), po jehož vyhlášení byl trh mnohdy zaplaven větším počtem filmů, než bylo žádoucí.

5) Národní filmový archiv (dále jen NFA), fond Kartel filmových dovozců (dále jen f. KFD), k. 1, inv. č. 6, Zápis o ustavující schůzi Kartelu dovozců ze dne 27. 9. 1935. Této schůzi byli přítomni pp. Ehrlich, Fiala, A. Heller, B. Heller, Hlinomaz, Kantůrek, Kauders, Kubišta, Khem, Meissner, Průša, Musil, Schmitt, Dr. Suchoručko a Weiss.

6) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 1, Kartelová úmluva.

nákupu na procentuální podíl bez garancie činil nejvýše přípustný podíl 65 procent pro prodávajícího a 35 procent pro kupujícího. KFD uzavírané smlouvy důsledně kontroloval a měl právo každé porušení kartelových podmínek pokutovat.⁷⁾ Všechny dříve uzavřené smlouvy byly uznány, ale musely být předloženy k evidenci.⁸⁾

Kartel filmových dovozců měl svého důvěrníka jmenovaného plenární schůzi, od které přijímal nařízení a podával jí reference. Dále byl oprávněn provádět kontrolu u členů a o výsledcích těchto revizí pak opět informoval plenární schůzi. Prvním kartelovým důvěrníkem byl na ustavující schůzi jednomyslně jmenován Dr. Josef Ort, sekretář Svazu filmového průmyslu a obchodu. Plenární schůze členů, o které byl vždy sepisován protokol, se konala nejméně jednou měsíčně a každý člen zde měl jeden hlas. Na základě plenární schůze KFD konané dne 10. ledna 1936 došlo ke změnám v kartelové úmluvě, které se týkaly nákupních podmínek.⁹⁾

Počátkem roku 1936 uzavřel KFD dohodu s Říšskou filmovou komorou, jež stanovila podmínky dovozu německých filmů do Československa.¹⁰⁾ Ze strany Rakouska byly v této době u některých filmů zjištěny snahy o obcházení kartelových podmínek a usnesením plenární schůze ze dne 2. června 1936 byl členům kartelu zakázán nákup pěti filmů vídeňské produkce po dobu jednoho roku ode dne vídeňské cenzury těchto filmů.¹¹⁾ Ke zrušení tohoto zákazu došlo na plenární schůzi kartelu dne 6. listopadu 1936. Na podzim téhož roku začal KFD uvažovat o regulaci, resp. o omezení dovozu filmů ze zahraničí.¹²⁾ Tuto záležitost bylo rovněž nutné projednat s americkými filiálkami a německou firmou UFA, jež nebyly členy KFD.¹³⁾ Plenární schůze konaná dne 9. října 1936 pak rozhodla o tom, že žádná dovážející firma nesmí v průběhu jednoho roku dovést více než dvacet celovečerních cenzurovaných zvukových filmů.¹⁴⁾ V letech 1937–1938 probíhala také přímá, avšak bezvýsledná jednání mezi KFD a Ústředním svazem rakouské filmové výroby o možném uznání kartelu ze strany rakouských filmových producentů.

Činnost kartelu byla od počátku roku 1938 postupně oslabována. Na plenární schůzi dne 18. ledna 1938 přečetl důvěrník KFD Dr. Ort prohlášení o vypovězení dohody o vzájemné výměně filmů s Německem (uzavřené s Říšskou filmovou komorou) a také o vypovědi kartelové úmluvy.¹⁵⁾

7) Tamtéž.

8) Z. Š t á b l a, *Data a fakta z dějin československé kinematografie 1896–1945*, sv. 3. Praha: Československý filmový ústav 1990, s. 521.

9) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 2, Změna kartelové úmluvy ze dne 18. 1. 1936.

10) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 4, Zvláštní dodatková úmluva ve styku s Německem.

11) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 15, Zápis o plenární schůzi Kartelu filmových dovozců ze dne 2. 6. 1936. Jednalo se o filmy, které byly teprve ve stadiu přípravy: *MÄDEL IN NOT*, *EIN FILM MIT DER SÄNGERIN SACK*, *UNENTSCULDIGTE STUNDE*, *EIN BOLVARY-FILM* (produkce Dr. Székely) a *IM SONNENSCHNEIN*. U posledního filmu, který byl již vyroben, byl stanoven zákaz koupě do 1. 7. 1937. Stejný postup měl následovat i u filmů z jiných zemí, u kterých by byla prokázána podobná nekorektnost. Nedodržení těchto usnesení bylo trestáno pokutou 5 000,– Kč za první zjištěný případ a podruhé již 20 000,– Kč. Dále byl každý člen povinen do osmi dnů ohlásit kanceláři zakoupené filmy a předložit příslušné smlouvy.

12) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 16, Zápis o plenární schůzi ze dne 9. 10. 1936. Na československém trhu bylo v té době velké množství zboží, které nebylo možno zužitkovat. Navíc tyto filmy znovu zabíraly prostor filmům českým.

13) Tamtéž. Za tímto účelem bylo požádáno vedení Svazu filmového průmyslu a obchodu, aby zástupcům filiállek sdělilo dané stanovisko.

14) Tamtéž. Usnesení bylo přítomnými členy ihned podepsáno a mělo být předloženo na nejbližší schůzi Filmového poradního sboru. V případě nepřipojení se amerických filiállek, mělo být označeno jako žádost domácích dovozních firem.

15) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 26, Zápis o plenární schůzi kartelu filmových dovozců ze dne 18. 10. 1938.

V prosinci 1938 byla platnost kartelové úmluvy prodloužena do 30. června 1940.¹⁶⁾ KFD však zanikl a byl likvidován na počátku existence protektorátu Čechy a Morava v létě roku 1939.¹⁷⁾

Rozsah písemností dochovaných z činnosti KFD není příliš velký (1 karton), což ale nesnižuje jejich význam. V příslušném fondu se nacházejí úmluvy, z nichž zřejmě nejdůležitější je kartelová úmluva ze dne 27. září 1935 podávající informace o účelu, organizaci a nákupních podmínkách KFD. Především však obsahuje seznam československých dovozců, kteří úmluvu uzavřeli.¹⁸⁾ Ze dne 18. ledna 1936 pak pochází Změna kartelové úmluvy týkající se úprav nákupních podmínek.¹⁹⁾ Přítomna je také Zvláštní dodatková úmluva ve styku s Německem ze dne 10. ledna 1936.²⁰⁾ Další část fondu tvoří vesměs ucelená řada zápisů z plenárních schůzí KFD z let 1935–1938.²¹⁾ Pozornost též zaslouží torzovitě dochované oběžníky KFD a Svazu filmového průmyslu a obchodu z let 1935–1936,²²⁾ pozvánky na plenární schůze KFD z let 1935–1938²³⁾ a sdělení důvěrníka členům KFD v různých záležitostech (též z let 1935–1938).²⁴⁾ Tyto dokumenty obsahují mj. informace o přijetí nových členů do KFD v listopadu 1935, o zakazu nákupu pěti rakouských filmů z roku 1936 či o prodloužení kartelové úmluvy do 30. června 1940. Fond KFD je – i přes svůj nevelký rozsah – důležitým a zajímavým pramenem pro poznání filmového obchodu ve druhé polovině třicátých let 20. století.

Jarmila Hurtová

16) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 27, Zápis o plenární schůzi kartelu filmových dovozců ze dne 9. 12. 1938.

17) Z. Š t á b l a, Vývoj filmového obchodu za Rakouska-Uherska a Československé republiky 1906–1939, s. 40.

18) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 1, Kartelová úmluva.

19) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 3, Změna kartelové úmluvy ze dne 18. 1. 1936.

20) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 4, Zvláštní dodatková úmluva ve styku s Německem ze dne 10. ledna 1936.

21) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 6–27, Záписы ze schůzí Kartelu filmových dovozců z let 1935–1938.

22) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 28, Oběžníky Kartelu filmových dovozců a Svazu filmového průmyslu a obchodu.

23) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 29, Pozvánky k plenárním schůzím Kartelu filmových dovozců.

24) NFA, f. KFD, k. 1, inv. č. 30, Sdělení důvěrníka členům Kartelu v různých záležitostech.